

Бознашр аз торнамои “Миллат”

Бояд дар назар гирифт, ки чун баъд аз инкилоб масъалаи аз байн бурдани кавми тоҷик ва забону фарҳанги он матраҳ буд, душманони мо мекӯшиданд, ки ба ҳар роҳу тарик Иронро дар назари мардуми бесаводу мазлуми тоҷик бадном кунанд ва муқассир чилва диҳанд. Олимони рус ва сарсупурдагони тоҷик мазбӯҳона саъй мекарданд собит кунанд, ки забонҳои форсӣ ва тоҷикӣ забонҳои муштаканд ва ҳеч вачҳи муштараке бо ҳам надоранд. Муварриҳини тоҷик ва шӯравӣ шохони қадими Иронро истилоғару ҳосиб ва тоҷиконро мазлуми чабрдида тасвир мекарданд. (Қиссаи қорномаи Шерак алайҳи Дор). Дар адабиёт ҳатто то замонҳои ахир донишмандони саршиноси тоҷик дар мавриди тааллуқоти ин ё он шоиру нависанда дар байни Ирон ва Тоҷикистон ба баҳс мепардохтанд. Барои тоҷикони Афғонистон ҳеч ҳаққе барои доштани шоир ва ё нависанда қоида набуданд. Ин ҳама таблиғоти душманона наметавонист дар рӯҳи мағзи ҷанд насли тоҷик беасар бошад.

Имрӯз ҳам баъзе ақшори қомеъаи тоҷик бо мақосиди муғризон ҳалқро аз он метарсонанд, ки гӯё агар мо бо Ирон дӯст бошем, Ирон Тоҷикистонро ишғол хоҳад кард ва ғайра. Хушбахтона, ҳаводиси ахири Тоҷикистон, ки маъруф аст, миллати тоҷикро ба қадри ҷанд қарн пеш бурд ва бедор намуд. Тоҷикон бародарони асли ва ҷонии худро шинохтанд, ки ин худ дастоварди азиме дар ин роҳи мушқил буд.

Сарнавишти забони дарӣ ва мардуми Афғонистон ҳеле печида ва омӯзанда аст. Аввалан бояд гуфт, ки сарзамини Афғонистон дар қадим ҳахвораи тамаддуни Иронзамин буда, аввалин сулолаи салтанати Ирон - Пешдодиён дар ин ҷо ҳукумат кардаанд. Гуштосп подшоҳи Балх буд ва Зардушт ўро дар ҳамин шаҳр ба ойини худ даъват кард. Хулоса, саросари Шохнома аз қорномаи мардоне иборат аст, ки асосан соқинони сарзамини Афғонистони қунунӣ будаанд.

Номи тоҷикро дар таърих наменавишанд

Аммо мисли соири нукоти форсизабон мардуми ин сарзамин натавонишанд ба таври бояду шояд ва муддати тӯлонӣ кудрати сиёсиро дар даст нигоҳ доранд. Бо ин ки кавми форсизабон дар кишвар аксарият буданд, (дар акси ҳол наметавонист забони форсӣ ба хайси забони умумии гуфтугӯии хамаи кавму қабоили ин кишвар пазируфта шавад) хамеша намояндагони ақвоми бегона ба кудрат мерасиданд, вале мардумони асли ва бумии кишвар, ки тоҷикон буданд, дар беҳукукии комил ба сар мебуданд. Беҳукукии мардуми форсизабон ба чое расида буд, ки тоҷикон аққалан ҳақ надоштанд бо номи ҳудашон тоҷик номида шаванд. Хамаи кавму қабоили Афғонистон ба як унвон "афгон" ҳонда мешуданд. Гу ин ки ба забон овардани номи тоҷик дар матбуот ва радиёву телевизион мамнӯъ буд. Дар воқеъ як нукта ҷалби тавачҷӯх мекунад. Агар кас даҳҳо килд кутуби таворихи қадими кишварамонро, ки ба забони тоҷикон навишта шудаанд, саросар бихонад, ҳеле бо нудрат бо номи "тоҷик" дучор меояд. Ин кутуб аз бе ному нишонтарин ақвоми турку мугул баҳс мекунад, вале аз зикри номи тоҷик ҳуддорӣ мебарзанд.

Номи тоҷик аз Хирот зинда шуд

Ҳамин тавр, ҳатто то 10 соли ахир барои мо тоҷикони Осиёи Миёна як муаммо буд, ки ин хама форсизабононе, ки дар Афғонистон зиндагӣ мекунанд, ҷӣ ном доранд? (Албатта мо фаҳмида будем, ки исми "афгон" як номи сохта ва пардохта аст ва бо ин ном кавму қабилае вучуд надорад). Оё онҳо тоҷиканд ё форсанд, ё қадом қабилаи дигар? Шоирону нависандагону олимони бузургӣ ин сарзамин мисли Санои Газнавий, Мавлавӣ, Хоча Абдуллохи Ансорӣ, Абдурахмони Чомӣ, Хотифӣ ва садҳо нафари дигар ба қадом миллат мансубанд? Охир ҷӣ тавр бигӯем Саной ва ё Мавлавӣ шоири дарӣ? Дарӣ номи забон аст на миллат! Ҳукумати Афғонистони собиқ, ки забони форсиро дарӣ номида буд, аз номи тоҷик ҳам бадаш меомад. Инкилоботи ахири Афғонистон бо вучуди он ки бадбахтиҳои зиёде ба сари мардум оварданд, боз ҳам ҷои шукраш бокист, ки даҳони мардумро боз қарданд ва ниҳоят форсизабонон эълом доштанд, ки; "балле, онҳо аслан ва сирфан тоҷиканд на ягон кавму миллати дигар". Махсусан тоҷик номида шудани аҳолии вилояти Хирот аҳамияти фавақулода бузург дорад, зеро Хирот дар гузаштаи наҷандон дур маркази Хуросон ба шумор меомад ва мардумашро "хуросонӣ" мегуфтанд.

Ҷунонҷӣ, муаллифи китоби "Бадоеъ-ул-вақоеъ" Зайниддин Маҳмуди Восифӣ (қарни 16 мелодӣ дар авоҳири салтанати Султон Ҳусайн Бойқаро дар Хирот зистааст) дар тафсили сафари худ ҳамроҳи Муҳаммад Гиёсиддин ҳолазодааш ба Машҳад менигорад: (мазмунан) "Вақте, ки мо вориди ҳаммом мешудем, як гурӯҳ машадиҳо байни худ мегуфтанд; "ҳарони хуросонӣ омаданд". Лутфан ба ин нукта тавачҷӯх шавад, ки машадиҳо дар он замон ба хиротӣҳо "хуросонӣ" хитоб мекарданд.

Ин падида воқеан бисёр ҷолибу аҷиб аст, ки мардуми Хирот бо вучуди ин ки дар тӯли қарнҳо тақрибан ягон шоиру олиму муваррих исми тоҷикро зикр намекард ва бо номи тоҷик ва марбут ба тоҷик қаламрави ҷуғрофиёе вучуд надошт, боз ҳам номи ҳудро дар қалби худ нигоҳ дошта ва билаҳира онро офтобӣ намуд. Холо дигар ақсари аҳолии форсизабони Афғонистон ҳудро тоҷик меноманд, ки моёи ифтихори хамаи тоҷикон ва

офаринандаи гурури миллист. Ба дунболи ин хакикат ба ин натиҷа мерасем, ки кавми тоҷик дигар кавм нест, ки онро битавон номида гирифт, балки кавми бузургест, ки дар каламрави васеъ аз Осиёи Миёна гирифта то марзи Хуросони Ирон сокин аст ва худро дигар бо садои баланд ва бидуни тарсу харос тоҷик меномад. Холо дигар мо метавонем бо камоли итминон хамаи шоирони бузург ва донишмандону мутафаккиринро, ки аз ин сарзамини пахновар бархостаанд, тоҷик биноем.

Хуросониҳо низ тоҷиканд

Холо мехоҳем поямонро боз ҳам фаротар бигзорем. Озодихои демократик ва фароҳам шудани омаду рафтҳо дар байни кишварҳои ҳамзабони Ироно Афғонистон ва Тоҷикистон имкон доданд, ки мо бародаронамонро бехтару наздиктар бишносем. Дар натиҷаи ин равобит мо бо мардуми Хироти Афғонистон ва Хуросони Ирон аз наздик ошно шудем. Зимни ошноӣ банда, ки мутахассиси ғуишҳо ва лахчаҳои форсизабонон хастам, як дафъа барои худам кашф кардам, ки дар байни ғуишҳо ва гуфтугӯҳои мардуми Хирот ва Хуросони Ирон фарқи зиёде намерасад. Аслан ин фарқҳо ба андозае ночизанд, ки метавон онҳоро номида гирифт. Бародарони хиротӣ ва машаққӣ бо ин ки чанд карн дар дурӣ ва аз ҳамгусастагӣ зиндагӣ кардаанд, бо ҳам якҷур сӯхбат мекунанд. Хатто оҳанги сӯхбаташон якест. Тамоми иборот, мачозҳо, панду амсол ва ғайра якест. Хамчунин банда мушохида кардам, ки оҳанги сӯхбати ҳам хиротӣҳо, ҳам хуросониҳо бо оҳанги гуфтугӯи тоҷикони кӯхистони Тоҷикистон шабохати ачибе дорад. Зохиран, аз замонҳои қадим хамаи мардумони ин сарзамини васеъ бо як лахча ва ғуиш сӯхбат мекарданд. Зайниддин Махмуди Восифӣ дар китобе, ки зикраш рафт, накл мекунад, ки чун гурӯҳе аз мардуми Нишопур ӯро шинохтанд, ки аз шогирдони махбуби Хусайн Воизи Кошифӣ аст, аз ӯ дархости маҷлиси вазъ кардаанд. Восифӣ мегӯяд: "Вакте, ки фақир вазъ мегуфтам, мардум хама бо садои хой-хой гиря мекарданд". Ин шохид низ гувоҳ бар яке будани ғуишҳои мардуми Хирот ва Нишопур мебошад. Холо, ки тоҷик будани хиротӣҳо маълум шуда, суоле пеш меояд, ки пас хуросониҳо кӣ хастанд? Онҳо, ки аз қадим бо хиротӣҳо як кавму як қабила буда, хама чизашон муштарак хаст, магар тоҷик нестанд? Тамоми шавоҳиди тарихӣ ин иддаоро, ки Хуросониҳо низ тоҷиканд, тасдиқ мекунанд.

Тоҷикон кистанд? Оё иронӣ нестанд?

Банда ба дунболи таҳқиқоте, ки анҷом додаам, ба натиҷае расидам, ки аз ин қарор аст. То ин вақт мегуфтанд, ки ақвоми асили иронӣ асосан ду тост: Яке порсҳо ва дигаре модҳо (манзур ақвоми порсзабон аст, на халқҳои иронии мисли қурду балуч ва ғайра). Аввалиҳо дар ҷануби кишвар сокин буданд, дуввумиҳо дар шимоли Ирон. Як қисмати аъзами модҳо дар ҷараёни тарих ва сарнавиште, ки барои онҳо пеш омад, ба туркҳои Озарбойҷон табдил шуданд ва бақияи онҳо, зохиран, иронӣҳои соқини қисмати шимоли кишвар ва атрофи шаҳри Рай мебошанд. Вале оё дуруст аст, ки ақвоми асили иронӣ фақат ду то будаанд? Оё се то набудаанд? Пас тоҷикҳо кистанд? Оё тоҷикҳо яке аз се кавми асили иронӣ нестанд?

Пас омадем ба хақиқате, ки то имрӯз аз назари муҳаққиқони баҳши ироншиносӣ пинҳон мондааст, яъне имрӯз бо сароҳат бояд эътироф кард, ки кавмҳои асосӣ ва аслии Ирон се то будаанд; 1. порсҳои соқини ҷануби кишвар. 2. модҳои соқини шимоли кишвар. 3.

точикҳо сокини қисмати шарқӣ ва шимоли шарқии Ирон, ки шомили Хуросони имрӯз, Афғонистони имрӯз ва Осиёи Миёна - Бухоро мебошанд.

Бад-ин тарик расидем ба ин ҳақиқат, ки тоҷикон яке аз се қисми бузурги Ирон буда, аз Хуросони Ирон гирифта, то саросари Афғонистон, Тоҷикистон ва соири нукоти форсизабони Осиёи Миёна пахну мунташир шудаанд. Мояи гурур ва ифтихору сарбаландист, ки бузургтарин шахсиятҳои илмиву ҳунари ва адабии Ирон аз ин сарзамин бархостаанд. Чунин абармардони тоҷикии Ирон аз қабилҳои Рӯдакӣ, Фирдавӣ, Абӯалӣ Сино, Носири Хисрав, Санои Газнавӣ, Аттори Нишопурӣ, Мавлавии Балхӣ, Хоча Абдуллоҳи Ансорӣ, Умари Хайёмӣ Нишопурӣ, Абдурахмони Чомии Хиротӣ ва садҳои дигарро модари тоҷик ба дунё оварда ва дар ҳамаи онҳо хок парвариш додааст. Хуросон ва Мовароуннахр (Бухоро) майдони набарди гайюртарин ва силахшӯртарин фарзандони тоҷик мисли Абӯмуслими Хуросонӣ, Бехофарид, Муқаннаъ ва сарбадорони Хуросону Самарқанд будааст. Холо дигар ҳеҷ кас набояд форсро аз тоҷик ҷудо кунад. Ин ду қавми бародари дукулу дугоник аз як шикам баромадаанд ва аз ҳам фарқе надоранд.

Воқеан, шигифтовар аст, ки дар тоҷикии кишварҳои сарнавишт тавре ихтиёрдорӣ кардааст, ки ҳар се қавми асили иронӣ ба навбат замоне дар Иронзамин салтанат ронда бошанд. Чунончӣ, замоне пешдодиёни тоҷик дар Балх, қушонӣён (модҳо) дар Рай ва порсҳо чанд дафъа дар ҷануби подшоҳӣ қарданд. Вале, минбаъд сарнавишт чунин буда, ки баъд аз ғурупошии салтанати Сосониён дар Ирон дар тӯли беш аз 1400 сол ҳама саъю талошҳои мардумони Иронзамин барои барқарории дубораи қудрат ва шукӯҳи дерин беҳуда будааст. Ақвоми форсӣ, ки дар ин ҷо будаанд, зеро султаи бегонагон воқеъ шуданд ва аз ҳам ҷудо гардиданду то андозае ҳамдигарро фаромӯш карданду нашнохтаанд.

Беҳабарӣ

Чунин будааст сарнавишти ҳамакӣ, ки ватанашро аз даст медиҳад. Вазъ тавре сурат гирифта, ки тоҷикони Тоҷикистон аз мавҷудияти тоҷикони Афғонистон хабар надошт ва форсҳои Ирон аз вучуди Тоҷикистон. Тасаввурҳои галат нисбат ба ҳамдигар дар байни ақвоми форсӣ имрӯз ҳам идома дорад. Чунончӣ, бархе иронӣҳо чун танҳо оворагон ва ғарибуфтадагон Афғонистонро дидаанд, ҳайёл мекунанд тоҷикон як қавми гадо ва бесаводу бефарҳанг ҳастанд. Дар сурате ки ин тавр нест. Табиист, ки дар ҳар қавме табақҳои бесаводу фақиру бефарҳанг ва гадо вучуд дорад, вале набояд аз табақҳои бефарҳангу бесаводи он қавм ҷашм пӯшид.

Афғонистон парчамбардори тамаддуни иронӣ

Тоҷикони Афғонистон аз бефарҳангтарин, ҳавонмардтарин ва саховатмандтарин мардумони Иронзамин махсуб мешаванд. Дар фитна ва ошӯби ахири Тоҷикистон, ки беш аз ним миллион нафар тоҷикон ба Афғонистон паноҳ бурданд, мардуми Афғонистон оворагони тоҷикро бо оғӯши боз бародарвор пазируфтанд. Бо ин ки беш аз 30 сол аст ин кишвар дар гирдоби ҷангҳои дохилӣ дасту по мезанад ва усулан аз кишварҳои фақир махсуб аст, боз ҳам мардумаш бо бародарони тоҷики худ сарпанаху ҳуроку пӯшок доданд ва ҳеҷ гоҳ сухани маъруфи "холо дигар ба ватанатон баргардед" - ро ба забон

наёварданд. Точикони Афғонистон дар ториhi ин кишвар чун мардумони гаюру силахшӯр маъруфанд. Дар шикасти лашкарҳои саропо мусаллаhi инглизу шӯравӣ сахми тоҷикон хеле бузург будааст. Яке аз хидматҳои босазои тоҷикони Афғонистон ин аст, ки онҳо дар тӯли беш аз 1000 сол на танҳо нагзошанд забони форсӣ дар ин сарзамин аз байн биравад, балки фарзандони барумандаш мисли Саноии Газнавӣ, Хоча Абдуллоҳи Ансорӣ, Абдурахмони Чомӣ ва садҳои дигар чароги адабу хунари форсиро пайваста фурузон нигоҳ доштаанд. Онҳо забони форсиро на танҳо хифз карданд, балки дуруст мисли Ирон онро ба дараҷаи забони аквоми дохили Афғонистон боло бурданд. Танҳо ҳамин хидмати пураҷи тоҷикони Афғонистон кофист, ки мо ин кавми бузургро дар баробари кавми азиз ва гаронмояи форс дар як ҷойгоҳи олий қарор бидиҳем ва кадрдонӣ кунем.

Литсейҳои фаъоли туркӣ ва гафлати Ирон

Як падида дар тӯли беш аз 1000 сол дар ториhi Иронзамин (манзур саросари манотики маскунии форсзабонон аст) ҷалби тавачҷӯх мекунад, ки ин бетафовутӣ ва бетаваҷҷӯҳӣ миёни ҳамзабонони ҷӣ иронӣ, ҷӣ хуросони шаркӣ (Афғонистон) ва ҷӣ Осиёи Миёна (Бухоро) аст. Масалан мардумони Туркия бо он ҳама содагии туркона аз қарни 11 мелодӣ бад-ин сӯ миллионҳо нафар мардумони гайритуркро ба турк табдил доданд, ки халқи Озарбойҷон аз ҷумлаи онҳост. Илова бар ин ҳамеша ба аквоми туркнаҷоди Осиёи Марказӣ ва аз он ҳам фаротар то савохили укёнуси Ором тавачҷӯх дошта, хиёли барпо қардани як империяи саросариро дар сар мепарвариданд. Сиёсати пантуркизм ҳамеша яке аз сиёсатҳои умдаи ин кишвар будааст. Ҳамин имрӯз Туркия қариб дар ҳар шаҳру ноҳияи Тоҷикистон литсейҳои туркӣ боз намуда, ба зақитарин фарзандони тоҷик забони туркӣ меомӯзад. Аммо Ирон бо он ҳама зиракӣ ва зақовати фитрӣ аквоми аслан ва сирфан форснаҷоди шаркии худро дар тӯли чандин қарн ба ғӯшаи фаромӯшӣ супурда, аз онҳо ёде нақардааст. Тоҷикони Афғонистон ва Осиёи Миёна (Бухоро) ҳам айнан ҳамин айбиро муртақиб шудаанд. Чаро? Дар Ирон ва соири манотики форсизабон ҳеч вақт сиёсати паниронизм вучуд надошта ва ағар дошта харғиз рушд нақардааст. Эҳтимолан яке аз сабабҳои умдаи ин падида ихтилофоти мазҳабӣ ва адами равобити фарҳангӣ ва иқтисодӣ миёни аквом ва кишварҳои ҳамзабон буда бошад. Ба ақидаи инҷониб барои пайдо қардани иллалӣ ин бетафовутӣ ва муносибати сард бояд ба аъмоқи таърихи ин кишварҳо назар духт.

Таърих гувоҳ аст

Китоби ториhi Иронзамин дар худ саҳифаҳои заррини дурахшонро маҳфуз дорад. Ин замонҳое буд, ки чандин хонадони пурашаъну шавқати иронӣ мисли Ҳахоманишиён, Пешдодиён, Кӯшонӣён ва билаҳира Сосониён ҳукумат меқарданд. Дар замони салтанати ин шохон Ирон давлати азиму қавӣ ва пурашукӯҳу овозадор ва миллаташ сарбаланду гаюру силахшӯру мағрур буд. Давоми салтанати ин шохон гоҳо ба шаш қарн меқасид. Чаҳон аз лашкарқашҳои шохони Ирон дар тарсу харос ба сар мебурд. Мутаассифона, ҳамалоти хонумонсӯзи арабҳои қўҷӣ охири хонадони салтанати Ирони пурашукӯҳро барои ҳамеша аз байн бурд. Воқеан, вақте қавмҳои қўҷӣ, ки мардумони рӯи асбанд ва хонаи онҳо хонаи зин аст, бо ҳам муттаҳид мешаванд, ба сели азиме табдил меёбанд (мисли лашқари Чинғизи хунҳор), ки пеши роҳи онҳоро гирифта амри маҳол аст. Аъроб

каламрави пахновари Иронзаминро ишгол ва тачзияву таксим карданд. Ирониён дар тӯли ду қарн аз тариқи қиёмхovu шӯришхо харчанд кӯшиданд, ки дубора қудрати сиёсиро ба даст оваранд, ба натиҷа нарасидааст. Баъд аз ҳукумати дусадсолаи аъроб чанд хонадони иронӣ аз қабилҳои Тоҳириён, Саффорӣён ва Сомониён дар қисматҳои Хуросон ва Бухоро (Мовароуннаҳр) давлатхое ташкил доданд. Хатто Сомониён дар ҳудуди як қарн ҳукмронӣ доштанд. Эҳёи мучаддади забон ва адаби форсӣ муттааллиқ ба аҳди Сомониён аст. Вале, мутаассифона, натавонистанд ҳамаи ирониёнро муттаҳид кунанд. Сомониён дар маърази сели туркҳои қучии шимол қарор гирифтанд ва барои абад аз сафҳои рӯзгор зудуда шуданд. Охири Шохномаи Фирдавсӣ пур аз саҳифоти сугворист, ки ба фурупошии салтанати Сомониён марбут аст. Аслан фочеъаи Фирдавсӣ на ситами Султон Маҳмуд барӯ будааст, нағмедии Фирдавсӣ бар асари барбод шудани қохи орзуҳои ӯ дар мавриди бунёди як Ирони бузургу қавӣ ва пойдор буд.

Аз огози ҳазораи дуввуми мелодӣ дар саросари Иронзамин хонадонҳои туркнаҷод ба қудрат расиданд. Ин дафъа қуддати тӯли ҳукумати онҳо дар Иронзамин беш аз ҳазор сол буд. Мардум аз шӯришхо ва қиёмҳои бенатиҷа ҳаставу маъюсу ноумед шуданд. Фирдавсӣ гӯё ба ин муносибат гуфтааст:

Дилам сер шуд аз Фаридуни гурд,

Ба ман қӣ, ки ӯ таҳти Заҳҳок бурд.

Кунун умр наздики ҳаштод шуд,

Умедам ба якбора барбод шуд.

Эҳтиёҷ ирониёнро ба зону нишонд

Баночор мардумони донишманду мутафакқир дар худ фуру рафтанд ва ба афқору ақоиди нағмедона ва дунёбесорӣ тавассул чустанд. Иддае ба тасавуф гароиданд, иддае ба бибандуборихои риндона ва иддае сугворихои бе ҳадду андоза. Хонхо ва табақаи ҳоқим, ки аз тира ва наҷоди бегона буданд, бо забону фарҳанг ва ақвоми иронӣ таваччӯх надоштанд. Ақвоми иронӣ таи солиёни зиёд ба зиндагии бидуни эҳсоси шахсият, гурур ва шиноҳти хеш ва бародарони ҳамзабон хӯ гирифтанд. Барои онҳо дигар на забон маънӣ дошт, на фарҳанг, на бародари ҳамзабон. Ирониён (манзур ҳамаи форсизабонхост) барои қасби нон ва зиндагии бехтар маҷбур буданд, ки дар баробари хонхо зону бизананд, барои онҳо сар аз по нашносанд, хидмат кунанд, то сатди рамаке ҳосил намоёнд. Саранҷом ба ҳама пушти по зананд, то чое ки хатто худро фаромӯш кунанд. (таваччӯх шавад ба "Саёҳатномаи Иброҳимбек" ва "Саргузашти Хоҷибобои Исфохонӣ").

Тоҷиқи "муслмон" узбақ шуд

Аҳволи тоҷиқон дар хиттаи Афғонистон ва Бухоро ба маротиб бадтар аз ин буд. Баъд аз инқилоби октябр аз тоҷиқони Бухоро ва Самарқанд мепурсиданд, ки миллати шумо қист? Дар посух мегуфтанд; "муслмон". Лутфан ба ёд оваранд ҳикояти Иброҳими Адҳамро, ки

аз бозори Миср гуломе харида буд. Пурсид: -Чӣ номӣ? Гуфт: -Он чӣ хонӣ. -Чӣ пушӣ? - Он чӣ пӯшонӣ. Чӣ хӯрӣ? - Он чӣ хӯронӣ. Пурсид: - Чӣ хохӣ? Гуфт:-Бандаро ба хост чӣ кор. Ва гайра.

Пас дар шиносномахояшон миллаташонро "узбак" навиштанд, ки барояшон фарк надошт. Сарзаминҳои обо ва аҷдодияшонро ба Узбекистон ҳада карданд, аз забону фарҳанг маҳрумашон карданд, боз ҳам барояшон муҳим набуд. Онҳо дар таи ҳазор сол ба гуломӣ дар баробари бегонагон хӯ гирифта буданд. Иллат ҳамин буд, ки вақте баъд аз инкилоб вилоети Самарқанду Бухоро ба Узбекистон мефурӯхтанд, иронӣён хоб буданд ва хабардор нашуданд. Аз худ беҳабарӣ ба ҷое расида буд, ки то солҳои ахир аксари ҳамзабонон аз холи ҳамдигар хабар надоштанд. Ҷунонӣ як нафар иронӣ Тоҷикистонро бо Гурҷистон яке медонист ва тоҷику форсу арабро яке. Сабаб ҳамин гафлату беҳабарист, ки мо кавмҳои ҳамхуну ҳамнаҷод дар ғаму шодии ҳамдигар шарик нестем. Вақте душмане яке аз моро мекубад, бегонавор тамошо мекунем. (Ба ёд оваред ҷанги Ироқ алайҳи Иронро).

Амрико медонад, ки мазҳаб бадаи Иронро тақсим мекунад

Албатта аз шинохтан то шинохтан тафовут фарсахост. Хунари ин ҷост, ки ҳамзабонон ҳамдигарро хуб бишносанд на бад. Барои хуб шинохтан насли ҷавонро омода бояд кард, вағарна ҷавонон хеле зуд аз роҳи дуруст мунҳариф мешаванд ва ба ҷои хуб ҳамдигарро бад мешиносанд. Он вақт на инки дурри максуд ба даст намеояд, баракс бо ҳоидани пушти даст хоҳем гуфт; "эй вой, ки беҳ нашуд, бадтар шуд". Яъне агар ҷавонон омодагии қаблӣ надошта бошанд, аз ҷанд бархурди тасодуфӣ дар бораи яқдигар ҳукми ғалат содир хоҳанд кард, ки боиси ҷудой ва аз ҳам гусастагӣ хоҳад шуд.

Иллат ҳамин ноомодагӣхост, ки мардуми Ирон оворагони тоҷику Афғонистонро ҷун меҳмонони ноҳанда мепазиранд ва гоҳҳо хоҳони бозғашти эшон ба ватанашон мешаванд. Илллати иқроҳ, дурӣ ҷӯстан ва напазируфтани тоҷикон аз сӯи иронӣён пеш аз ҳама беҳабар аз гузаштаи пурифтиҳори ин бародарон аст. Қасе на ба иронӣён, на ба тоҷикон роҷеъ ба решаҳои кавмӣ ва пайвандии ин бародарони ҳешованд харфе назада ва сӯҳбате накардааст. Баракс шояд роҷеъ ба ихтилофоти мазҳабӣ миёни эшон зиёд харф зада бошанд, ки барои мардуми камдониш ва камсавод таъсири фаровон дорад. Хол он ки масъалаи ихтилофоти мазҳабӣ масъалаи кӯчаке нест, ки аз он битавон ҷашм пӯшид. Дар гузаштаи халқҳои мо ноҳида гирифтани ин масъала боъиси хунрезихии зиёд ва хатто қатли онҳо шудааст. Беҳуда нест, ки Амрико хотирҷамъ аст, ки аз ин ки тоҷикон ба иронӣҳо ҳеч гоҳ муттаҳид намешаванд, зеро мазохибашон муҳталиф аст. Ин харф бидуни воқеият нест. Дар воқеъ аҷаб нест мардуми камдонишу камсавод ба хотири томот ва ҳурофоти қуруни вустой ба ҳам битозанд ва ҳар қадам ба ҳақ будани худ исроф биварзанд. Аз ин ҷиҳат ба ҷавонон таъриҳ бояд кард, ки дар муносибат бо бародарони ҳамзабон рӯи ин масоил харғиз ворида баҳс нашаванд, ҷун то ҳоло қасе аз баҳси ин мавзӯъ ба ҷое нарасидааст.

Балки рӯи он масоил бо ҳам сӯҳбат кунанд, ки моро бо ҳам муттаҳид кунанд, на мунфарид. Моро ҳама боварҳои бостонӣ, шеърӯ адаб, Шохномаи ҷовидонаи Фирдавсӣ, хунариҳои мардумӣ, фолклор, хулоса хеле ҷизҳои ҷолиб ҳастанд, ки бо ҳам муттаҳид

мекунад. Ба чавонони тоҷик бояд фаҳмонд, ки иронӣён дӯст доранд бигӯянд, ки масалан, сарзамини шумо дар гузашта моли Ирон будааст ва ғайра. Аз ин сухан набояд ранҷид ва аз кура дар рафт, зеро ин гуфта воқеият дорад. Дар воқеъ дар гузаштаи дур мо ҳамагӣ бо ҳам шомилӣ як каламрав будем. Ин воқеият на ин ки бад нест, балки бояд мо ифтихори мардумони ориёӣ бошад. Дар замони подшоҳони Пешдодӣ, ки тоҷик буданд, ҳамаи иронзамин тобеи Балх будааст. Дар замони Ҳахоманишиён ва Сосониён боз ҳам тамоми кишвар тобеи ҷануби Ирон буда, дар аҳди Сомониён қисмати шимоли Ирон, аз ҷумла тамоми Хуросон тобеи Бухоро буд. Фирдавсӣ дуруст дар замони Сомониён тахти тимор ва ҳимояти онон ҳамосаи бузурги ҳудро офарид. Ба ибораи дигар ҳамаи мо ҳамеша иронӣ будем, ҳастем ва хоҳем буд. Фақат ҷои хичолат ва шармсориш, ки дар тӯли беш аз ҳазор соли ахир ақвоми мо натавоноистанд, ҳудро аз зери юғи бардагии қавмҳои ишғолгарӣ араби сахрогард ва турку мугулҳои хунхор раҳой бахшанд.

Дар Ишқобод ҳам ишқ нест

Шояд ҳамин ноомодагиҳои чавонон аст, ки имрӯз муносибати дӯстӣ ва бародарӣ миёни чавонони Ирон, Афғонистон ва Бухоро (Тоҷикистон) ба он дараҷае, ки бояд бошад, нест. Банда фақат як мисол мезанам, ки марбут ба шаҳри Ишқободи Туркменистон аст ва барои соири нуқоти ҷаҳон сидқ мекунад. Дар шаҳри Ишқобод теъдоди тоҷикон ва иронӣён хеле зиёд аст, вале равобити дӯстона, нишасту бархост ва муваддату мурувват миёни онҳо ба қадри бояду шояд нест. Гу ин ки ҳар қадом дар олам ва мадори худ сайр мекунад ва ба ҳамдигар робитае ва барҳурде надоранд. Чунин вазъро дар миёни ҳамзабонон наметавон мӯътадил шумурид, зеро ин вазъ ба суди халқҳои мо нест. Пас ҷӣ чиз аст, ки боъиси фарор аз ҳамдигар мешавад. Бино ба мушоҳидаи банда тоҷикони Тоҷикистон зимни барҳурд бо иронӣён ақсар бо лаҳҷаи Техрон сӯхбат мекунад ва равобити ишон бо иронӣён бехтар аст. Вале тоҷикони Афғонистон, ки дорои лаҳҷаи кашанг ва тавоноии худ ҳастанд, қомилан ба гуиши худ ҳарф мезананд. Вале бояд эътироф кард, ки лаҳҷаи Қобул дар муқоиса бо лаҳҷаи Техрон ҳеч қамиву қостӣ надорад, балки ин ҳам як лаҳҷаи бисёр ширину ганӣ ва тавоноии забони форсӣ аст. Тақрибан ҳеч иборат ва лугате надорад, ки барои иронӣён ғайри қобили фаҳм бошад. Баракс мо ифтихори ҳамаи форсизабонон бошад, ки забони форсӣ танҳо як ё ду лаҳҷа надорад, балки дорои қандин лаҳҷа ва гуишност.

Аз лиҳози зебоии андом ва сурат низ тоҷикони Афғонистон ҳеч нуқсе надоранд, балки ҳамон ориёӣён ҳастанд, ки бо қомати қаланд, қимоғи нозуқ, сурати борик, қашмони ориёӣи сиёҳ ва обӣ. Пас барои ҳазар қардан аз ҳамдигар ҳеч қадде ва қавонеъе вучуд надорад. Тоҷикони Афғонистон аз лиҳози қавонмардӣ, саҳоват, дӯстиву меҳрабонӣ, муруввату муваддат ва садокату бародарӣ қамназиранд. Фақат ба ҳудамон вобаста аст, ки то ҷӣ андоза ба ҳамдигар садокат ҳадя қунем, то ба ҳамон андоза садокат қубинем.

Вазифаи хонагӣ барои ҳар се кишвар

Вазифаи қавомеъи ҳар се кишвари форсизабон дар асри имрӯз ин аст, ки ба сӯи ҳамдигар қайл қамоянд. Қалбҳои қавонноро аз қудуратҳо ва бадқумониҳо ва иттиҳомоти ҳасмона алайҳи ҳамдигар қок созанд ва онҳоро ба дӯстӣ ва бародарӣ ба сӯи ҳамдигар савқ диҳанд. Вазифаи қавонон аст, ки қадсти бародарӣ ва дӯстӣ ба сӯи ҳамдигар қароз

кунанд. Набояд фаромӯш кард, ки Ирон бо форсизабонон Ирон аст.

Чавонони тоҷики Афғонистон ва Бухоро (Тоҷикистон) ҳам бояд фаромӯш накуанд, ки Ирон ватани муқаддаси хамаи мо мебошад. Онҳо Иронро бояд бо хамаи хусну кубхаш дӯст доранд. Ирон сарзамини обо ва аҷодиди мост. Ирон ифтихори мост. Ирон арӯси дунёст. Ирон ишки мост. Бисёр меҳостам, банда касидаи машхури Махдии Ахавон Солиқ "Туро ай кӯхан буму бар дӯст дорам"-ро, ки ҳамчун васияти яке аз бузургони адаби муосири Ирон аст, дар ин ҷо зикр кунам, вале афсӯс, ки ин мақола маҷоли гунҷондани онро надорад.

Ба қавле дар китоби Авестои аҳди Сосониён замоне, ки кишвари Ирон дар зери суми сутурони араб шеван мекард ва мардумони озодаи Ирон ба атрофу акнофи ҷаҳон пахну парешон мешуданд, аз Ахурамаздо ояте нозил шуд ва дар Авестои муқаддас ин суханон сабт ёфта: "Эй фарзандони озодаи Ирон, шумо ки ба ҳукми тақдир дар рӯи замин пахшу пароканда мегардед, фаромӯш накунед, ки механи поку муқаддаси шумо сарзамини ориёхост. Ин зодбумро аз ёд набаред ва ба сӯяш бозгардед!"

Холо замоне фаро расидааст, ки фарзандони парокандаи Ирон ба механи муқаддасашон бозгарданд. Ин бозгашти маҷозӣ ба маънои иттиҳоди равоӣ ва фарҳангии хамаи мо ва шумост, зеро Ирон ба қавли Лохутӣ:

Хар бешааш бешаи шерон бувад ханӯз,

Хар кӯдакаш муаллими пирон бувад ханӯз.

Хар кӯчааш ҷои далерон бувад ханӯз,

Умеди мо ба қаъбаи Ирон бувад ханӯз.

Эй модари ватан, писаронат намурдаанд,

Осуда бош, гули аҷониб нахӯрдаанд.

Оре, ин танҳо Ирон аст, ки моро метавонад бо ҳам муттаҳид кунад. Зеро мо бо Ирон ва Ирон бо мо зиндааст. Зеро ханӯз васияти Фирдавсӣ- ин падари бузургвори иронзамин иҷро нашудааст. Шохномаи Фирдавсӣ на танҳо шиносномаи мардумони ориёӣ аст, балки васиятномаи падари хирадманди мост, ки аз мо хоста бо ҳам муттаҳид бошем:

Бибандед бо ҳамдигар домано,

Намонед бадхох пиромано!

Аслан Шохнома занги нуқуси тоҷики Ирон аст ва то замоне, ки фарзандони Ирон аз ҳам ҷудо ва парокандаанд, садояш хомӯш намешавад ва пайваста моро ба пайванду иттиҳод даъват мекунад ва аз парокандагӣ ва парешонӣ барҳазар медорад.

Вазифаи ҳонагӣ барои Эрон, Афғонистон ва Бухоро

Муаллиф: Таҳияи Ибодуллоҳи Оқилпур
30.01.2013 23:00
